

BOGANMELDELSER.

EDV. BULL: **Den russiske Arbejder- og Bonderevolution I—II.**
Det norske Arbejderpartis Forlag, Kristiania. (198 og 247 S.)

Verdenskrigens Revolutionshistorie skal en Gang skrives. Det bliver omfangsrige Værker, men Arbejdet er endnu knapt begyndt. Edv. Bernstein har om den tyske Revolution skrevet en Bog, rig paa Kildemateriale og med Forsøg paa at trække de politiske Linier op. Der findes en rig Fylde af Revolutionslitteratur, fra det ene og fra det andet Land, men mest af fragmentarisk Art, uden synderlig Objektivitet.

I et 2-Binds Værk har Professor i Historie ved Kristiania Universitet, Edv. Bull, taget sig for at skrive den russiske Revolutions Saga. Forf. har mange Betingelser for at kunne gøre det. De almindelige historiske Kvalifikationer er sikkert udenfor Kritik. Hans Forstaaelse af de økonomiske Kræfters Betydning for politiske Begivenheder gør ham særlig egnet til at blotte Traadene i Aarsagssammenhængen, og hans nære Forbindelse med det bolschevikiske Styre i Rusland har givet Adgang til Oplysninger, der ellers ikke er let tilgængelige. At den sidstnævnte Omstændighed ogsaa paa adskillige Omraader har svækket den kritiske Sans, lader sig paa den anden Side ikke skjule.

Værkets første Bind, der omhandler Tiden indtil Verdenskrigens Udbrud, er det bedste. Forf. har Begivenhederne paa Afstand og analyserer klart og skarpt i sin Skildring af Samfundsforholdenes Udvikling i Rusland. Bondeoprør og Revolutioner var ikke ukendt i det enevældigt og bureaukratisk styrede Rusland i tidligere Aarhundreder, og for saa vidt er der Tradition i de senere Tiders Begivenheder. Det gamle Bondesamfund var ikke altid lige roligt. Livegenskabet bandt Bønderne til Jorden til Fordel for Adelen (Godsejerne). Hvor lidt Jorden er værd uden Arbejdskraft (Bønder), kender vi ogsaa

BOGANMELDELSER.

EDV. BULL: **Den russiske Arbejder- og Bonderevolution I—II.**
Det norske Arbejderpartis Forlag, Kristiania. (198 og 247 S.)

Verdenskrigens Revolutionshistorie skal en Gang skrives. Det bliver omfangsrige Værker, men Arbejdet er endnu knapt begyndt. Edv. Bernstein har om den tyske Revolution skrevet en Bog, rig paa Kildemateriale og med Forsøg paa at trække de politiske Linier op. Der findes en rig Fylde af Revolutionslitteratur, fra det ene og fra det andet Land, men mest af fragmentarisk Art, uden synderlig Objektivitet.

I et 2-Binds Værk har Professor i Historie ved Kristiania Universitet, Edv. Bull, taget sig for at skrive den russiske Revolutions Saga. Forf. har mange Betingelser for at kunne gøre det. De almindelige historiske Kvalifikationer er sikkert udenfor Kritik. Hans Forstaaelse af de økonomiske Kræfters Betydning for politiske Begivenheder gør ham særlig egnet til at blotte Traadene i Aarsagssammenhængen, og hans nære Forbindelse med det bolschevikiske Styre i Rusland har givet Adgang til Oplysninger, der ellers ikke er let tilgængelige. At den sidstnævnte Omstændighed ogsaa paa adskillige Omraader har svækket den kritiske Sans, lader sig paa den anden Side ikke skjule.

Værkets første Bind, der omhandler Tiden indtil Verdenskrigens Udbrud, er det bedste. Forf. har Begivenhederne paa Afstand og analyserer klart og skarpt i sin Skildring af Samfundsforholdenes Udvikling i Rusland. Bondeoprør og Revolutioner var ikke ukendt i det enevældigt og bureaukratisk styrede Rusland i tidligere Aarhundreder, og for saa vidt er der Tradition i de senere Tiders Begivenheder. Det gamle Bondesamfund var ikke altid lige roligt. Livegenskabet bandt Bønderne til Jorden til Fordel for Adelen (Godsejerne). Hvor lidt Jorden er værd uden Arbejdskraft (Bønder), kender vi ogsaa

fra den danske Bondehistorie, men i Rusland fik dette sit særlige Udtryk i Bøndernes bekendte Ejendomsfilosofi: „Herremanden ejer os, men vi ejer Jorden“. Maaske har det særlige „Mir-System“ i Rusland bevirket denne ejendommelige Ejendomsopfattelse. Mir-Kommunen „ejede“ Landsbyens Jorder, i hvert Fald i den Form, at der foretoges periodiske Nyledinger af Jorden, og hvert Individ havde en personlig Ret til Jord, men Godsejeren havde Ret til Afgifter af Jorden. Som bekendt havde tidligere Forfattere antaget, at Mir'en var en Udløber af tidligere Tiders Jord-Kommunisme, medens den i Virkeligheden er opstaaet i det 16.—17. Aarhundrede som et System, der gjorde Landsbyen (i Stedet for den enkelte Jorddyrker) kollektivt ansvarlig for Skatter og Afgifter. Edv. Bull gør rigtigt opmærksom paa dette Forhold, men han klarlægger, hvorledes Bøndernes gamle Ejendomsbegreb bevirker stærk Utilfredshed med den Ordning, som blev truffet ved Livegenskabets Ophævelse ~~1861~~ 1861, idet Mir'en maatte købe Jorden af Godsejerne. Den russiske Bonde glemte ikke i de følgende Slægtled denne Forurettelse.

Sent fik Rusland sin egentlige Industri Kapitalisme. Men den trængte frem med stærkere Fart end i de vesteuropæiske Lande. I 1890'erne gik det næsten i Spring. Den ledende Statsmand Grev Witte begunstigede den industrielle Udvikling. Han vilde gøre Rusland produktionsmæssig uafhængig af Omverdenen, og hans Veje var Indkaldelse af fremmed Kapital. Den franske Finanskapital kommer ind, og senere ser tyske Kapitalister i Rusland et fortrinligt Arbejdsomraade. Men Udviklingen bliver uorganisk og uharmonisk, Stordriften skaber et traditionsløst Arbejderproletariat, der nok kunde give Arnested for mangehaande revolutionære Tilbøjeligheder, berøvet alle Muligheder for politisk Indflydelse, som dette Arbejderproletariat jo paa Forhaand var.

Forf. skildrer ret udførligt den russiske Arbejderbevægelses Udvikling. Kun hvis man har Sans for subtile Programdefinitioner og deraf følgende Sektdannelser, bliver det dog muligt at finde synderlig reel Betydning i denne Bevægelse før langt op mod vor Tid. Selv det „store“ Skisma mellem Bolscheviker og Menscheviker paa Kongressen i 1903 virker blegt. Kongressen fandt Sted i London og talte 43 Repræsentanter, deraf 4 (!) Arbejdere. Bolschevikernes Synspunkter sejrede med to Stemmers Flertal, og fra denne Afstemning hidrører Navnene: Bolscheviki (Flertalsmænd) og Menscheviki (Mindretalsmænd). Lige saa lidt som Stemmeforskellen var Modsætningen mellem

de to Grupper stor, og nogen Arbejderhær stod paa ingen Maade bag ved Partiernes Repræsentanter. Det var en Samling af Intellektuelle med socialistisk og revolutionært Sindelag, hærdet under Forfølgelse, og med et glødende Had til det zaristiske Styre i Rusland.

Men selv om der ingen Arbejderbevægelse i egentlig Forstand fandtes i Rusland paa denne Tid, var der Gæring og Uro nok til en Revolution. Det viste Aaret 1905. Nederlaget i den japanske Krig svækkede Zardømmet overordenligt. Arbejdere og Bønder var ophidsede gennem de foregaaende Aars stærke Undertrykkelsestendenser, og Strejker og Bondeuroligheder var efterhaanden blevet hyppige. Revolutionen i 1905 var vel i den Forstand en Arbejderrevolution, at Arbejdermasserne var Stødtropper imod det gamle Styre, men saavel i sine Aarsager som i sit Resultat maa man snarere betegne Revolutionen som liberal-kapitalistisk.

Revolutionsresultatet var fattigt. Kun et Løfte om Forfatning blev aftvunget Zaren, og de kontrarevolutionære Kræfter satte straks ind. Forf. giver en indgaaende og interessant Skildring af den følgende Periode indtil 1914, den første Periode i Ruslands Historie, hvor der kan siges at være virkelige Kræfter i Bevægelse fra begge Sider i Kampen om Samfundsformerne. At de gamle Kræfter endnu var de stærkeste viser Begivenhedernes Udvikling. Witte, der blev Ministerpræsident i 1905 og vistnok vilde gennemføre en virkelig Forfatning, maatte gaa af allerede i 1906; han efterfulgtes af den stærkt konservative Goremykin, og fra Juli 1906 blev Stolypin, indtil han dræbtes i 1911 ved et Attentat, den haardhændede Leder af Regeringens Politik. Den første Duma opløses allerede i 1906, fordi den er for radikal. Den anden Duma lider samme Skæbne Aaret efter, og først efter en ren administrativ (og derfor forfatningsstridig) Indskrænkning af Valgretten lykkes det at give den tredje Duma en tilstrækkelig konservativ Sammensætning. Nu er Oktobristerne (de moderat-konservative), der kun ønsker en Skin-Forfatning, Herre i Dumaen, det liberal-demokratiske Kadetparti er knækket, og Arbejderpartierne har kun ganske faa Repræsentanter. Strejker og Uroligheder slaaes ned med haard Haand, og Progromer og anden Terror organiseres af den hemmelige Ochrana-Liga.

Kun Bønderne giver Regeringen Anledning til Frygt for Fremtiden, og Stolypins omfattende Agravarreform maa ses under denne Synsvinkel. Han vilde pacificere Bondestanden ved at gøre i hvert Fald en Del af Bønderne bedre økonomisk stillede.

Vejene, han slog ind paa, var dels en stærkt statsunderstøttet Udvandring til Sibirien, hvorved der blev Mulighed for de tilbageværende Bønder til at erholde mere Jord, dels Ophævelse af Landsbyfællesskabet ved Udskiftning af Jorden til privat Ejendom.

Det var de vesteuropæiske Agrarreformer fra forrige Aarhundreder, som nu skulde indføres i Rusland, og Hensigten var at føre det russiske Landbrug ind under almindelige vesteuropæiske økonomiske Former. Forf. vurderer Stolypins Agrarreform som Politik paa langt Sigt og erkender Betydningen, som den nye Udvikling kunde havde faaet, hvis den ikke var blevet afbrudt af Krigen.

I Tiden mellem Revolutionen i 1905 og Krigens Udbrud har den russiske Arbejderbevægelse vanskelige Kaar, men den eksisterer dog, selv om dens Betydning veksler. Fagforeningerne havde et kraftigt Opsving i det første Aar, derefter stærk Tilbagegang (økonomisk Krise i 1907—08), og først i 1913 gaar Medlemstallet atter noget frem. I den første og anden Duma havde Socialdemokraterne ikke faa Repræsentanter, men Taktikstridigheder svækkede stærkt, og i den tredje og fjerde Duma (fra 1912) holdt de snævre Valgretsregler Arbejderne omtrent helt ude. Menschevikerne vilde føre Arbejderbevægelsen ind under legale Former, men Bolschevikerne holdt stadig paa den illegale Kamp. Forf. synes helt at overse de Muligheder for Indflydelse, som i hvert Fald kunde havde udviklet sig, hvis Arbejderbevægelsen ikke havde staaet splittet. Han er tilbøjelig til at betragte hele Arbejderbevægelsen i dette Tidsrum, som en Forberedelse til November 1917, men det kan ikke være historisk rigtigt, for saa vidt som den Tids Mennesker ikke kunde regne med den Udvikling, Krigen bragte. Forf. vil nærmest antage, at Verdenskrigen har forsinket den russiske Revolution et Par Aar; det er vanskeligt at have en begrundet Mening derom, hvad Forf. ogsaa indrømmer, men han syntes at overse Sandsynligheden for, at Revolutionen uden Krigen vilde være blevet af en anden Art. Netop det afgørende Krigsnederlag maa vel antages at have været Betingelsen for en sejrrig Bolschevikrevolution.

I andet Bind af sit Værk behandler Forf. Tiden fra Krigens Udbrud til 1922. Medens den japanske Krig aldrig var populær i Rusland, blev Forholdet et andet med Krigen 1914. Den blev for Rusland en National-Krig. Balkan-Spørgsmaalet var med, Konstantinopel, Bosporus og Dardanellerne lokkede som Krigsresultat. Naar man ser, bl. a. af Lausanne-Konferencen i Fjor,

(der „ordnede“ Tyrkiets Forhold), hvor stærkt selv Sovjet-Rusland er interesseret i Balkan-Spørgsmaalet, forstaar man, hvad dette maatte betyde for det gamle Rusland. Imidlertid, Krigsnederlagene kom, Hærenes Uduelighed og det gamle Styres Uduelighed traadte klart frem, og Forf. nævner en Række Vidnesbyrd om, at Revolutionen forudsaaes og ventedes ogsaa i andre Kredse end Arbejdernes.

Marts-Revolutionen i 1917 var udadtil en parlamentarisk Revolution, men selvfølgelig var der mægtige Kræfter i Bevægelse i det russiske Folk. Egentlig følte den vel som en Fornyelse af 1905-Revolutionen, hvis Resultat i Praksis var tilintetgjort. Bolschevikerne var foreløbig uden for det hele, de kom ikke med i Eksekutivkomitéen og heller ikke i de senere Regeringer, medens derimod Menschevikerne og de Social-Revolutionære straks faar Del i Styret. Raads-Systemet tager Form som en Arbejdernes og Soldaternes Kontrol med Regeringen, men heller ikke Sovjeterne var bolschevikiske. Paa den første Sovjetkongres i Juli 1917 havde Menscheviker og Social-Revolutionære stort Flertal.

Ententen var næppe utilfreds med Revolutionen, som man haabede vilde bringe et nyt kampdygtigt Rusland, men Folket var krigstræt, og det blev paa Grundlag heraf, at Bolschevikerne vinder frem. De stiller Kravet om „Verdensfreden“, og Udviklingen bærer frem mod November-Revolutionen, hvor Bolschevikerne faar Magten. Samtidig foregaar der en mægtig Bondebevægelse. Alt Styre forsvinder saa at sige ude i Landet, og Bønderne bemægtiger sig Jorden. Hvor der er Afgiftbetaling, ophæves denne, og den egentlige Godsejerjord fordeles ganske simpelt mellem Bønderne, idet Godsejeren jages bort. I alt dette var der hverken Menschevisme eller Bolschevisme, kun Godsejerhad og Jordhunger — men stærkere Kræfter fandtes heller næppe i Rusland.

Denne „Bondefrigørelse“, som ikke var egentligt Sovjetværk, men som senere officielt anerkendtes af Sovjetregeringen, blev iøvrigt et meget stærkt Bolværk for Republikken under de mange farefulde, militære Angreb udefra. De kontrarevolutionære Hære havde paa Forhaand Bønderne til Modstandere, idet Sovjetstyret for Bønderne var Garantien for, at Jorden ikke atter blev dem frataget.

I sine Skildringer af Revolutionstidens videre Forløb, Opløsningen i Januar 1918 af Nationalforsamlingen, der ved Valgene efter Novemberrevolutionen havde faaet socialrevolutionært Flertal, Freden med Tyskland og Østrig i Brest-Litovsk

og den øvrige Sovjetpolitik, glider Forfatteren stærkt over i Defensiven for alle Sovjetregeringens Handlinger. Han ser vidtskuende politiske Planer, hvor der sikkert kun har været Tale om Dagen og Vejen i Øjeblikkets Nødvendighed. Lenin og Trozski er uden Tvivl meget betydelige Personer, og det samme kan maaske siges om adskillige andre af Sovjetstyrets Ledere, men deres største Betydning har sikkert været, at de straks byggede en overordentlig stærk Magtkoncentration op og siden urokkeligt har holdt fast ved denne Magtkoncentration. Sovjetledernes almindelige Fejltagelse: Troen paa Verdensrevolutionen, viser klart manglende Evne til at vurdere faktiske Forhold udenfor Rusland. (Hvornaar er iøvrigt Revolutioner gennemført i de sejrende Stater efter Krig?)

I Skildringen af Sovjetstyrets Regeringsform med Dualismen a) det politiske Centralraad (Folkekommissærerne) og b) det øverste økonomiske Raad, ser Forfatteren sig desværre ikke i Stand til at give nærmere Oplysning om Samarbejdet mellem disse Institutioner. Det kommunistiske Partis Centralstyre Tse-ka (ikke at forveksle med Tscheka, „Komitéen for Modarbejdelse af Kontrarevolution“, som har ledet den organiserede „Terror“) staar som det tredje Led i Regeringssystemet, og man bør næppe tvivle om dette Styres Indflydelse paa Regeringshandlingerne, selv om man ikke faar nærmere Udredning af, hvorledes denne Indflydelse gøres gældende. De Tal, Forfatteren angiver for det kommunistiske Partis Størrelse, 700 000 Medlemmer paa Højdepunktet, og i 1921 ca. Halvdelen, giver ikke noget stærkt Indtryk af Folkets Indflydelse gennem dette Parti, og det synes meget tvivlsomt, om Udtrykket: „Proletariatets Diktatur“, som Forfatteren anvender, med Rette kan anvendes paa en Magtkoncentration, der hviler paa en saa forholdsvis ringe Del af Befolkningen.

Med Hensyn til Sovjetstyrets Politik overfor Nationaliteter i eller udenfor Sovjetrusland nævner Forfatteren ganske forbigaaende, at der har været ført Klager over Sovjetregeringens Undertrykkelse af Selvstyret i de kaukasiske Republikker: Aserbedschan, Armenien og Georgien, navnlig den sidste. Ogsaa fra ukrainisk Side er der jo iøvrigt ført Klage. Ukraine har Korn, Kul og Metal, og de kaukasiske Republikker har Oljekilderne. Dette er sikkert tilstrækkelig Forklaring til, at Sovjet har ment det nødvendigt at have Herredømmet de nævnte Steder. Men ligner dette ikke lidt den gammeldags Imperialisme? I hvert Fald staar det mindre godt til den højtidelige „Proklamation til Folkene og Regeringerne“, bl. a. om

frie Nationalitetsrettigheder, som Lenin i 1917 udsendte, og som Forfatteren gengiver in extenso.

Den „nye økonomiske Politik“, der som Indrømmelse til privatøkonomiske Interesser indførtes i 1921, benævner Forfatteren en „aabent erkendt Retræte“; han finder denne Retræte nødvendig, men kommer iøvrigt ikke ind paa nogen nærmere Redegørelse for Principperne i den nye økonomiske Politik, hvad man dog maaske kunde have ventet.

Selv om der, som i det ovenanførte, efter Anmelderens Mening kan gøres adskillig Kritik gældende overfor Skildringen af Sovjetstyrets Regeringsaar, findes der i disse Skildringer mange interessante Betragtninger og mange Oplysninger, som kan være til Nytte ogsaa for dem, der ikke er enig med Forfatteren i hans mere end velvillige Bedømmelse af Sovjetregeringens Politik.

C. V. Bramsnæs.

ARGENTARIUS: Om Penge, en Bankchefs Breve til sin Søn. Xnia 1923, Aschehoug, 136 pp.

Hr. Ludvig Fjærli, Forf. til en meget god populær Finansvidenskab, har oversat en paa tysk udkommen mærkelig Bog: Om Penge. Jeg har ikke set Originalen, og der er nogle Udtryk, der kunde tyde paa Fjærli som Forf., naar han som Aktieeksempel nævner Hydro, men der er andet, som tyder til at Bogen er ægte nok. Den er skreven i Form af 12 Breve; den er klart og grejt fremstillet, saa selv en Bankdirektør kan forstaa den, men den kræver stadig Omtanke hos Læseren og Forf. gør sig skyldig i en Misforstaaelse, naar han tror, at populære Indskud og Forklaringer er et med Letforstaaelighed. Men Bogen er unægtelig værd at læse, den er fuld af lagtagelser, der ikke er hver Dags.

Forf. begynder med at fastslaa, at Kredit eksisterede allerede i det mest primitive Samfund, fordi de ombyttede Varer aldrig kunde forudsættes at have fuld Værdiækvivalens —, der var en Rest for hvilken Betalingen maatte ydes paa anden Vis. Den Kredit gælder den Dag i Dag, blot man giver en Pant, Pengene, der gaar fra Haand til Haand. Pengene er Bærere af et Krav opstaaet ved en Ydelse, paa en ækvivalerende Modydelse, (det er det jeg kalder „Samfundskreditmiddel“), idet Modydelsen for min Tjenesteydelse først foreligger, naar jeg faar den Vare, der er mit Arbejdes Maal. Forf. vender sig stærkt mod Inflation, at udstede for mange Penge er at